

217/51

CYMDEITHASEG

HAEN SYLFAENOL

A.M. DYDD LLUN, 25 Mehefin 2007

(2 awr)

DEUNYDDIAU YCHWANEGOL

Llyfr ateb 12 tudalen.

CYFARWYDDIADAU I YMGEISWYR

Adran A: Atebwch **gwestiwn 1** ac **un** cwestiwn arall.

Adran B: Atebwch **gwestiwn 5** ac **un** cwestiwn arall.

Ysgrifennwch eich atebion yn y llyfr ateb a ddarperir ar wahân.

Yn eich ateb dylech, lle mae hynny'n bosibl,

- (i) cymharu/cyferbynnu â chymdeithasau/diwylliannau eraill,
- (ii) cyfeirio at sefyllfaoedd yn eich bywyd chi neu eich amgylchfyd cymdeithasol lleol,
- (iii) defnyddio enghreifftiau i egluro eich ateb.

GWYBODAETH I YMGEISWYR

Dangosir nifer y marciau mewn cromfachau ar ddiwedd pob cwestiwn neu ran o gwestiwn.

Cewch farciau am gywirdeb sillafu, atalnodi a gramadeg.

ADRAN A

Atebwch Gwestiwn 1 ac un cwestiwn arall o'r adran hon.

1. Edrychwch ar ffynonellau **A** a **B** ac atebwch y cwestiynau sy'n dilyn.

Ffynhonnell A

Edrychwch ar yr erthygl isod a gyhoeddwyd yng nghylchgrawn y *Sunday Express* ym mis Mehefin 2006.

Mae Sean Baird, 48, a'i wraig, Donna, yn byw yn Nwyrain Sussex gyda'u plant Jack, sy'n naw oed a Katie, sy'n saith oed.

Mae Donna yn gweithio gyda phlant ag anghenion arbennig. Mae Sean wedi bod yn dad amser llawn ers i Jack gael ei eni.

Yng ngeiriau Sean, 'Roeddwn i'n arfer gweithio fel saer coed ar safleoedd adeiladu, felly roedd y newid i fod yn dad fyddai'n aros gartref yn newid mawr iawn. I ddechrau, roeddwn i'n nerfus iawn. Hyd yn oed cyn i ni gael plant, roedd Donna a minnau'n arfer rhannu'r gwaith tŷ yn gyfartal.

'Mae gan Donna swydd well a thâl uwch, felly roedd yn ymddangos yn synhwyrol iddi hi barhau i weithio ar ôl i ni gael plant.

'Roeddwn i'n ei chael yn anodd i ddechrau, ond mi aeth ffrind â mi i grŵp rhiant a phlentyn, ac roedd hynny'n help mawr. Roeddwn i'n mynd yno bron bob dydd. Tra byddai Jack a Katie yn chwarae a dysgu cydgymsgu â'r plant eraill, roeddwn i'n gallu siarad â'r oedolion am bethau normal.

'Pan symudon ni i Sussex bum mlynedd yn ôl, gwelais mai fi oedd yr unig ddyn yn y clwb rhiant a phlentyn. Roedd y mamau eraill yn ddymunol, ond gofynnodd un i mi beth roeddwn i'n ei wneud mewn lle felly gyda'r holl fenywod.

'Mae fy mywyd i'n wahanol iawn i fywyd fy nhad. Roedd e'n gweithio i ffwrdd a doedd e ddim yn ein gweld ni'n aml iawn pan oedden ni'n tyfu i fyny.'

Ffynhonnell: addasiad o gylchgrawn y Sunday Express (18 Mehefin 2006)

Ffynhonnell B

Mae plant yn cael eu geni gyda **rhyw biolegol**. Er hynny, addysgir eu **rolau rhywedd** (*gender roles*) i blant mewn nifer o ffyrdd. Gall hynny fod trwy gyfrwng teganau neu drwy wyllo eu rhieni.

Edrychwch ar **Ffynhonnell A**.

- (a) Sawl plentyn sydd gan Sean a Donna Baird? [1]
- (b) Pa waith mae Donna Baird yn ei wneud? [1]
- (c) Pam y dewisodd Sean aros gartref i ofalu am y plant wedi iddynt gael eu geni? [1]
- (ch) Pa rywedd (*gender*) sy'n gofalu am blant ifanc fel rheol? [1]
- (d) Sut mae bywyd Sean yn wahanol i fywyd ei dad? [1]
- (dd) Eglurwch **un** rheswm pam mae'n anarferol i ddynion aros gartref tra bydd eu gwagedd yn gweithio. [2]

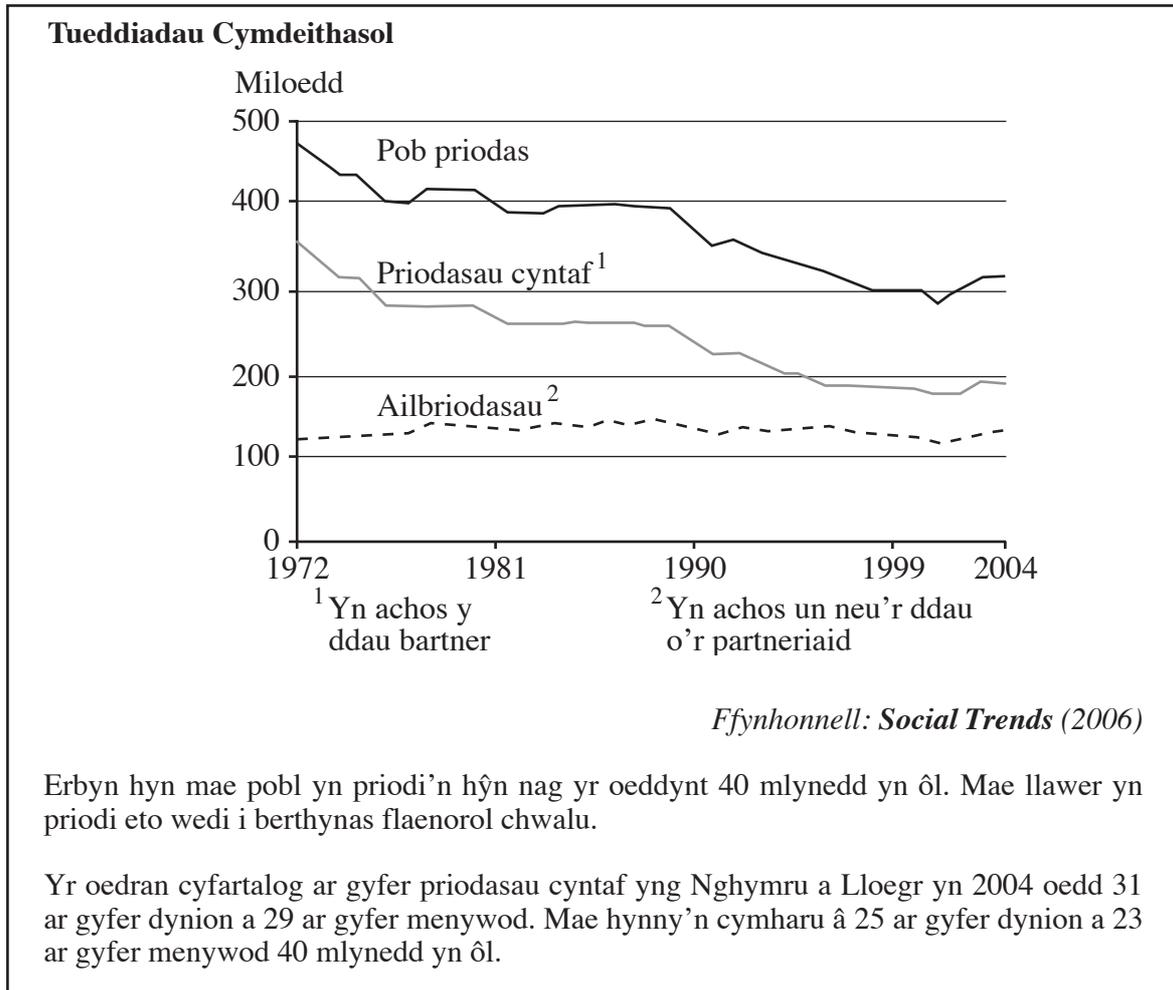
Edrychwch ar **Ffynhonnell B**.

- (e) Pa degan sy'n cael ei anelu at ferched bach? [1]
- (f) Pam mae'r degan hwnnw'n cael ei roi'n aml i ferched bach? [1]
- (ff) Eglurwch ystyr y term **rhyw biolegol**. [1]
- (g) Gan ddefnyddio enghraifft, eglurwch ystyr y term **rôl rhywedd**. [2]

Gan ddefnyddio'r **ddwy ffynhonnell** a'r **hyn rydych chi'n ei wybod**, atebwch y cwestiynau canlynol.

- (ng) Gan ddefnyddio enghreifftiau, eglurwch **pam** y mae mathau gwahanol o deganau yn cael eu rhoi'n aml i ferched ac i fechgyn. [2]
- (h) Gan roi enghreifftiau, eglurwch **ddau beth** ar wahân i deganau sy'n dangos sut mae teuluoedd yn trin eu plant yn wahanol yn ôl eu rhywedd (*gender*). [2]
- (i) Eglurwch ystyr y term **model rôl**. [1]
- (j) Ym mha ffyrdd y mae Sean a Donna yn fodolau rôl i'w plant? [3]

2. Y Teulu

- (a) Gan ddefnyddio'r ffynhonnell uchod, eglurwch ystyr y term **ailbriodas**. [2]
- (b) Eglurwch ystyr y term **cyd-fyw** (*cohabitation*). [3]
- (c) Gan ddefnyddio enghreifftiau, eglurwch pam mae'r oedran cyfartalog pryd y mae pobl yn priodi wedi codi. [4]
- (ch) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch yn gryno resymau cymdeithasol pam mae rhai pobl yn dewis byw fel cyplau heb briodi. [5]
- (d) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch pam mae mwy o ysgariadau'n digwydd erbyn hyn nag yr oedd yn y 1950au. [6]

3. Addysg

Addysg a hyfforddiant

Mae merched yn gwneud yn well na bechgyn yn yr arholiadau TGAU. Yn y blynyddoedd 2003/04 roedd y canlyniadau'n dangos bod 57% o ferched a 46% o fechgyn wedi ennill pump neu fwy o raddau A*– C.

Mae **gwahaniaethau rhywedd** (*gender differences*) yn y dewis o bynciau. Yn yr arholiadau Safon Uwch, mae mwy o ferched nag o fechgyn yn astudio Cymraeg, Llenyddiaeth Saesneg, a Ffrangeg. Mae mwy o fechgyn nag o ferched yn astudio mathemateg, ffiseg ac economeg.

Disgyblion sy'n ennill y graddau canlynol mewn arholiadau TGAU

	Merched %	Bechgyn %
5 neu fwy o raddau A*– C	57	46
Ennill dim graddau TGAU	6	9

Ffynhonnell: addasiad o wefan y Comisiwn Cyfle Cyfartal

- (a) Gan ddefnyddio'r ffynhonnell uchod, eglurwch ystyr y term **gwahaniaethau rhywedd**. [2]
- (b) Eglurwch ystyr y term **addysg ffurfiol**. [3]
- (c) Gan ddefnyddio enghreifftiau, eglurwch ystyr y **cwricwlwm cudd**. [4]
- (ch) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch yn gryno pam mae merched yn ennill canlyniadau gwell na bechgyn mewn arholiadau TGAU. [5]
- (d) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch pam nad yw merched a bechgyn yn dewis yr un mathau o gyrsiau i'w hastudio wedi iddynt gwblhau eu cyrsiau TGAU. [6]

4. Gwaith a Diweithdra

Yn eisiau

Dirprwy Reolwr - Barrau - Minehead - £22,000

Ar hyn o bryd rydym eisiau **cyflogi** Dirprwy Reolwr ar gyfer bar hwyrol bywiog, gyda gwerthiant bwyd sylweddol yn Minehead, gyda chyflog hyd at £22,000, yn dibynnu ar brofiad.

Y bar hwn yw'r mwyaf ffasiynol yn y dref yn dilyn gwaith adnewyddu gwerth £500,000.

Bydd gan yr ymgeisydd llwyddiannus bersonoliaeth fywiog a chymwysterau rhagorol.

Cyflog: £18,000 - £22,000 • Lleoliad: Gwlad yr Haf • Dyddiad: 7 Awst 2007
• Math o gyflogwr: Tafarn •

Recriwtiwr: Charles Renton

- (a) Gan ddefnyddio'r ffynhonnell uchod, eglurwch ystyr y term **cyflogi**. [2]
- (b) Eglurwch ystyr y term **gwaith**. [3]
- (c) Gan ddefnyddio enghreifftiau, eglurwch sut y gall eich gwaith ddylanwadu ar eich **dull o fyw**. [4]
- (ch) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch yn gryno resymau pam mae pobl yn gweithio. [5]
- (d) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch sut mae gwaith wedi newid yn ystod y 50 mlynedd diwethaf. [6]

TUDALEN WAG

ADRAN B

Atebwch Gwestiwn 5 ac un cwestiwn arall o'r adran hon.

5. Edrychwch ar ffynonellau C ac CH ac atebwch y cwestiynau sy'n dilyn.

Ffynhonnell C

Menywod 'yn sownd' mewn swyddi â chyflog is

Mae menywod yn fwy tebygol na dynion o fod mewn swyddi â chyflog is.

Roedd y swyddi a oedd gan fenywod yn fwy tebygol o ddisgyn islaw y lleiafswm cyflog na'r swyddi a oedd gan ddynion. Unig achos hynny oedd y ffaith bod mwy o fenywod mewn swyddi rhan-amser. Maent yn gweithio 31.4 awr yr wythnos ar gyfartaledd.

Roedd y ffigurau'n dangos bod angen gwneud llawer mwy o waith i helpu menywod i wella eu cyfleoedd yn y gweithle.

Dyweddodd Julie Mellor, cadeirydd y Comisiwn Cyfle Cyfartal (CCC): "Fe ddylai Prydain weithredu mewn llawer maes, yn ogystal â'r maes gwaith, er mwyn sicrhau'r un **siawnsiau bywyd** i fenywod a dynion."

- Menywod yw 84% o'r rhai sy'n gweithio mewn swyddi gwasanaeth personol, megis cynorthwywyr gofal, gwarchodwyr plant a thrinwyr gwallt.
- Mae cymaint â 78% o'r bobl sy'n gwneud gwaith gweinyddol ac ysgrifenyddol yn fenywod, ynghyd â 71% o staff gwerthu a gwasanaeth i gwsmeriaid.
- Dynion yw 91% o'r rhai sy'n gweithio mewn swyddi gwaith llaw medrus, megis mecanyddion, bricwyr a thrydanwyr, er enghraifft.

Ffynhonnell: addasiad o wefan y BBC <http://bbc.co.uk/news>

Ffynhonnell CH**Y deg swydd â'r cyflog isaf ym Mhrydain**

Y gweithwyr sydd â'r cyflog isaf	Gwaith amser llawn – tâl wythnosol cyfartalog (£)
Llenwyr silffoedd	241.5
Gweithredwyr peiriannau gwnïo	239.8
Gofalwyr anifeiliaid	232.3
Trinwyr gwallt, barbwyr	231.8
Porthorion gwesty	229.9
Cynorthwyr cegin	228.4
Gweinyddion, gweinyddesau	218.2
Staff bar	217.9
Sychlanhawyr	217.6
Gweithwyr desg dalu	207.6

Mae pobl yn tueddu i beidio ag aros yn hir yn y swyddi hyn. Yr enw arnynt yw swyddi **ysbeidiol** (*casual*).

Mae'r amodau gwaith yn galed a'r oriau'n hir. Dim ond am y gwaith y maent yn ei wneud y mae pobl yn cael eu talu.

Mae angen sgil ac weithiau bersonoliaeth ddymunol ar gyfer y swyddi, ond does dim rhaid i chi fynd i'r coleg i gael y swyddi hyn. Nid yw'n anodd fel rheol cael y mathau hyn o waith. Mae llawer o'r swyddi hyn yn swyddi rhan-amser.

Gan ddefnyddio **Ffynhonnell C**, atebwch y cwestiynau canlynol.

- (a) Pa rywedd (*gender*) sydd fwyaf tebygol o fod mewn swydd â chyflog isel? [1]
- (b) Sawl awr yr wythnos y mae menywod yn gweithio ar gyfartaledd? [1]
- (c) Pa rywedd (*gender*) sydd fwyaf tebygol o weithio'n rhan amser? [1]
- (ch) Pa ganran o'r gweithwyr ym meysydd gofal, gwarchod plant a thrin gwallt sy'n fenywod? [1]
- (d) Pa ganran o'r gweithwyr mewn swyddi gwaith llaw medrus sy'n fenywod? [1]
- (dd) Beth yw ystyr y llythrennau CCC yma? [1]
- (e) Eglurwch ystyr y term **siawnsiau bywyd**. [2]

Gan ddefnyddio **Ffynhonnell CH**, atebwch y cwestiynau canlynol.

- (f) Pa swydd sydd â'r cyflog isaf ym Mhrydain ar gyfartaledd? [1]
- (ff) Faint mae llenwyr silffoedd yn ei ennill bob wythnos ar gyfartaledd? [1]
- (g) Eglurwch ystyr y term swydd **ysbeidiol**. [2]
- (ng) Eglurwch pam mae'r swyddi ar y rhestr hon yn tueddu i fod â chyflog isel. [2]

Gan ddefnyddio'r **ddwy ffynhonnell** a'r **hyn rydych chi'n ei wybod**, atebwch y cwestiynau canlynol.

- (h) Gan ddefnyddio eich gwybodaeth gymdeithasegol ehangach, awgrymwch resymau pam mae mwy o fenywod yn dal swyddi bellach na'r hyn oedd 50 mlynedd yn ôl. [2]
- (i) Eglurwch **pam** mae menywod yn tueddu i ennill llai na dynion pan fyddant yn gweithio. [4]

6. Dosbarth Cymdeithasol

Mae dosbarth cymdeithasol rhieni yn effeithio ar fywydau eu plant

Roedd adroddiad y llywodraeth, *Tueddiadau Poblogaeth*, yn archwilio data dynion a menywod o bob dosbarth cymdeithasol yng Nghymru a Lloegr o'u plentynod hyd at eu 30au.

Mae plant sydd â rhieni **proffesiynol**, megis meddygon a chyfreithwyr, yn fwy tebygol o gyrraedd dosbarthiadau cymdeithasol uwch fel oedolion na'r plant o deuluoedd y dosbarth gweithiol.

Dywedodd yr Athro Heath o Brifysgol Rhydychen, 'Mae peth **symudedd** (*mobility*) **cymdeithasol** ym Mhrydain. Mae uchelgais a phersonoliaeth pobl yn bwysig iawn.'

'Mae llawer o rieni o'r dosbarth gweithiol yn awyddus i'w plant wneud yn well,' meddai.

Ffynhonnell: addasiad o wefan y BBC <http://bbc.co.uk/news>

- (a) Gan ddefnyddio'r ffynhonnell uchod, eglurwch ystyr y term **proffesiynol**. [2]
- (b) Eglurwch ystyr y term **anghydraddoldeb**. [3]
- (c) Gan ddefnyddio enghreifftiau, eglurwch y manteision y gall rhieni o'r dosbarth canol eu trosglwyddo i'w plant. [4]
- (ch) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch yn gryno ystyr **symudedd cymdeithasol**. [5]
- (d) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch sut y gall pobl newid eu dosbarth cymdeithasol. [6]

7. Cyfranogaeth a Phrotest

Etholiadau Cyffredinol

Bydd etholiad cyffredinol yn digwydd pan fydd pobl o bob rhan o'r wlad yn pleidleisio i ethol eu Haelod Seneddol. Pan fydd etholiad yn digwydd, bydd pob sedd yn Nhŷ'r Cyffredin yn agored i'w hennill yn yr **etholiad**.

Mae'r DU wedi'i rhannu yn 646 o ranbarthau, neu etholaethau fel y'i gelwir, a bydd pob un ohonynt yn ethol un person i eistedd fel **Aelod Seneddol (AS)**. Gall pob etholwr fwrw un bleidlais, a'r person sydd â'r mwyaf o bleidleisiau yn yr etholaeth sy'n dod yn AS.

Y blaid sydd â'r nifer mwyaf o ASau sy'n ffurfio'r llywodraeth, ac arweinydd y blaid sydd â'r nifer mwyaf o ASau sy'n dod yn Brif Weinidog. Yn 1997, Llafur a etholwyd a Tony Blair a ddaeth yn Brif Weinidog.

*Ffynhonnell: addasiad o **Inside Britain: A Guide to the UK Constitution**, gan y Citizenship Foundation. Atgynhyrchwyd gyda chaniatâd caredig John Murray (Publishers) Cyf.*

- (a) Gan ddefnyddio'r ffynhonnell uchod, eglurwch ystyr y term **Aelod Seneddol**. [2]
- (b) Eglurwch ystyr y term **etholiad**. [3]
- (c) Gan ddefnyddio enghreifftiau, eglurwch pam mae'n bwysig i bobl bleidleisio. [4]
- (ch) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch yn gryno pam mae pobl yn ymuno â phleidiau gwleidyddol. [5]
- (d) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch pam y gellir disgrifio Prydain fel gwlad ddemocrataidd (*a democracy*). [6]

8. Trosedd a Gwyredd

Mae'r heddlu wedi dechrau ar ymgyrch yr haf yn erbyn ieuenctid **gwrthgymdeithasol** a fu'n achosi problemau yn Berkshire.

Dywedodd yr heddlu fod grwpiau o bobl ifanc wedi bod yn yfed a defnyddio iaith ddifriol ac wedi achosi difrod troseddol.

Mae'r ieuenctid hefyd wedi bod yn ymgasglu y tu allan i siopau gan ofyn i oedolion brynu alcohol a sigarêts iddynt.

Mae swyddogion yn defnyddio rhybuddion ar y stryd, hysbysiadau cosb benodedig (*fixed penalty notices*) ac arestiadau i ddelio ag ymddygiad sy'n achosi niwsans.

Yn Berkshire, dywedodd yr heddlu eu bod eisoes wedi arestio un person ac wedi cymryd meddiant o 73 o boteli a chaniau oddi ar ieuenctid dan oed yn South Hill Park ers y mis diwethaf.

Ffynhonnell: addasiad o wefan y BBC <http://bbc.co.uk/news>

- (a) Gan ddefnyddio'r ffynhonnell uchod, eglurwch beth mae'r heddlu'n ei wneud i atal trosedd ymysg ieuenctid. [2]
- (b) Eglurwch ystyr y term **gorchymyn ymddygiad gwrthgymdeithasol (ASBO)**. [3]
- (c) Gan ddefnyddio enghreifftiau, eglurwch ystyr y term **rheolaeth gymdeithasol**. [4]
- (ch) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch yn gryno pam mae pobl ifanc yn fwy tebygol na phobl hŷn o'u cael yn euog (*to be convicted*) o drosedd. [5]
- (d) Gan ddefnyddio gwybodaeth gymdeithasegol, eglurwch pam mae dynion yn fwy tebygol na menywod o'u cael yn euog o drosedd. [6]